

Aplikace unifikovaného hmotného práva upravujícího mezinárodní kupní smlouvu

Naděžda Rozehnalová*

I. SLOVO NA ÚVOD

Impuls k napsání této stati byl vyvolán usnesením Vrchního soudu v Olomouci (7 Cmo 587/2000–147), které v odůvodnění cituje a na případ aplikuje unifikovanou úpravu kupní smlouvy – Úmluvu OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (vyhl. č. 160/1991 Sb.). Tento fakt není sám o sobě až tak zajímavý. Nabývá však na zajímavosti při zohlednění následujících skutečností:

1. Výše uvedená úmluva nepředstavuje unifikaci vnitrostátní kupní smlouvy. Jde o unifikaci mezinárodní kupní smlouvy. Dopadá jen na kupní smlouvy obsahující mezinárodní prvek. Z výše uvedeného usnesení v žádném případě nevyplývá, že by šlo o vztah s mezinárodním prvkem. Oba účastníci řízení mají místo svého podnikání na území ČR, nikoli na území dvou různých států, které jsou smluvními stranami úmluvy. Nejsou tudíž splněny podmínky pro aplikaci Vídeňské úmluvy. Případ spadá do oblasti působení práva vnitrostátního původu. Nelze zde – což možná bylo předmětem úvah soudu vedoucích k aplikaci úmluvy – využít pouhé přednosti mezinárodní úmluvy před vnitrostátním právem. Mezinárodní úmluva má totiž svůj vlastní předmět úpravy – mezinárodní kupní smlouvu.

2. Smluvní vztah byl zjevně rozhodujícím orgánem kvalifikován jako smlouva o dílo, nikoli kupní. Článek 3 úmluvy reaguje i na situace, kdy je smluvní vztah na rozhraní.

V námi sledovaném případě se však pochybnosti řešené právě článkem 3 neobjevily.

Toto usnesení, v němž byla bezdůvodně a chybně aplikována Vídeňská úmluva, nás vede k napsání této stati.

II. ÚMLUVA OSN O SMLOUVÁCH O MEZINÁRODNÍ KOUPI ZBOŽÍ

Neúspěch unifikačních prací, jejichž předmětem byla kupní smlouva, na úrovni Haagské konference, přenesl práce na úroveň komise OSN UNCITRAL. Výsledkem její činnosti bylo mimo jiné přijetí Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží ve Vídni v roce 1980 (dále jen Vídeňská úmluva).¹ Součástí československého práva se stala 1. dubna 1991 (a následně se stala i součástí českého právního řádu).² Vzhledem k počtu smluvních stran (cca 50) jde o nejméně úspěšnější unifikaci v oblasti hmotného soukromého práva.

I přes nesporný unifikační úspěch, který tato úmluva představuje, je nutné vidět i její nedostatky. Těch je samozřejmě celá řada – od mezerovitosti úpravy, nekonceptnosti některých ustanovení až po nedostatek, který je vlastní většině mezinárodních úmluv a utlučen byl pouze u některých mezinárodních úmluv v rámci mezinárodního práva soukromého a procesního v rámci států EU, tj. nejednota v její interpretaci. Vídeňská úmluva je samozřejmě aplikována před národními soudy či rozhodčími soudy. Neexistuje žádný orgán, který by podával například unifikovanou interpretaci jejich ustanovení. Riziko rozdílné interpretace a následně rozdílné aplikace unifikovaných ustanovení je tak vysoké. Pokusy o sjednocení jsou založeny více méně na soukromých iniciativách.³

* Doc. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc., Katedra mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ Ke vzniku a přijetí viz v české literatuře např. A. KANDA: K některým otázkám unifikace práva mezinárodní koupě, Právní zpravodaj čs. zahraničního obchodu, 1972; A. KANDA: Mezinárodní kupní smlouva, Praha, 1988; L. KOPÁČ: Úmluva o mezinárodní koupi zboží, Právník, 1981; A. KANDA: Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží – Obecná charakteristika, Právník, 1997; K. RŮŽIČKA: Právní otázky obchodování se zahraničím, Ostrava, 1998.

² Pro původní ČSSR vstoupila úmluva v platnost 1. 4. 1991. ČR a SR se jako nástupnické státy staly smluvními stranami 1. 1. 1993. U depozitáře je vedena v případě obou států jen jediná výhrada, a to k aplikaci článku 1.1.b).

³ Existuje více pokusů o shromáždění rozhodnutí soudů aplikujících Úmluvu, i o zajištění přehledu literatury věnující se těmto otázkám. K neznámějším lze přiřadit sbírku rozhodnutí sestavenou a aktualizovanou pod vedením M. J. Bonella UNILEX. Elektronických databází, volně přístupných, dnes existuje řada. Mimořádně obsáhlou je sbírka pod vedením H. Kriegera na adrese www.pace.edu. V ČR není znám žádný pokus o zajištění přehledu rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že rozhodčí nálezy RS při AK a HK ČR jsou zveřejňovány jen sporadicky, neexistuje tak reprezentativní přehled interpretačních úvah. Nicméně existuje velmi bohatá česká literatura věnující se otázkám Vídeňské úmluvy.

II.1. PŘEDMĚT ÚPRAVY

Dle znění článku 1.1. je Vídeňská úmluva aplikována:

A. na smlouvy o koupi zboží mezi stranami, které mají místo podnikání v různých smluvních státech (článek 1.1.a).

Příklad. A je subjektem podnikajícím na území Polska, B je subjektem podnikajícím na území ČR. Bez nutnosti odkazu na Vídeňskou úmluvu, je-li vztah kvalifikovaný jako mezinárodní kupní smlouva, bude soud aplikovat Vídeňskou úmluvu. V takovémto případě má přednost před úpravou kolizní či jinými mezinárodněsoudkromoprávními úvahami, které je nutné provést v případě vztahu s mezinárodním prvkem.

B. na smlouvy o koupi zboží mezi stranami, které mají místo podnikání v různých státech, jestliže podle ustanovení mezinárodního práva soukromého se má použít právního řádu některého smluvního státu (článek 1.1.b). Česká republika (resp. ČSFR) učinila výhradu dle článku 95. Tuto aplikaci tak nelze před českými soudy využít.

Základní vymezení aplikace z pohledu mezinárodního prvku je tak před českými soudy dáno článkem 1.1.a).

Dle něj vztah musí splnit následující znaky, aby na něj bylo možné uplatnit Vídeňskou úmluvu, a to jako přímou normu:

1. jde o kupní smlouvu, a to
2. mezinárodní, přičemž
3. o mezinárodnosti vztahů existuje v určitém okamžiku známost.

A. Kupní smlouva. Vídeňská úmluva neobsahuje definici kupní smlouvy. Kvalifikační znaky lze vyvodit z vymezení základních povinností charakterizujících tento typ transakce. Jsou uvedeny v článku 30 (povinnost dodat zboží a převést vlastnické právo) a v článku 53 (povinnost převzít zboží a zaplatit kupní cenu). Do úvahy je současně nutné vzít i článek 2, který vylučuje určité typy obchodů z dosahu Vídeňské úmluvy (zboží kupované pro osobní spotřebu, zboží kupované na dražbách, při výkonu rozhodnutí nebo podle rozhodnutí soudu, koupi cenných papírů a peněz, koupi lodí, člunů, vznášedel či letadel a koupi elektrické energie).

V případech, kdy by součástí dodávky byly i jiné práce nebo věc byla vyráběna z materiálu dodaného kupujícím, jsou znaky odlišující tuto smlouvu od jiných typů smluv, zejména potom o dílo, obsaženy v článku 3. Ten dává hraniční čáru mezi smlouvou kupní a ostatními smlouvami, které by svými znaky rovněž mohly naplnit podstatu smlouvy kupní, následovně:

1. v případě dodávky zboží, které má být vyrobeno nebo vyhotoveno, jde o kupní smlouvu teh-

dy, kdy strana věc zhotovující dodala podstatnou část věcí nutných pro výrobu či zhotovení.

2. o kupní smlouvu nejde v případě, kdy převažující část závazků strany dodávající zboží spočívá ve vykonání prací nebo poskytnutí služeb.

Gerechtshof Amsterdam, č. 550/92 SKG, Box Doccia Megius v. Wilus International BVV. Vídeňská úmluva není aplikovatelná jako mezinárodní smlouva tam, kde se jedná o distributorskou smlouvu, nikoli o smlouvu kupní. Soud nicméně konstatoval, že by úmluva byla aplikovatelná na každou ze separátních kupních smluv uzavřených v souvislosti s distributorskou smlouvou.⁴

Oberlandesgericht Koblenz, 2 U 1230/91, strany newvedeny. Distributorská smlouva není smlouvou o koupi. Vídeňská úmluva však kryje každou separátní smlouvu o koupi uzavřenou v rámci distributorské smlouvy. Smlouva o prodeji chipů jako hardwarových počítačových komponentů je smlouvou o prodeji zboží dle Vídeňské úmluvy.

Hungarian Chamber of Commerce and Industry Court of Arbitration, č. VB/96038, strany newvedeny. Smlouva obsahující prvky smlouvy kupní a o obchodním zastoupení je řízena Vídeňskou úmlouvou pokud jde o prvky koupě a prodeje. Maďarský Občanský zákoník je aplikovatelný na prvky zastupitelské.

Obergericht, Kanton Luzern, č. 11 95 123/357, strany newvedeny. Vztah označený jako distributorská smlouva byl kvalifikován jako smlouva s prvky zastoupení a koupě a prodeje. Při aplikaci článku 3.2. soud konstatoval, že smlouvy o poskytnutí služeb jsou vyloučeny z dosahu Vídeňské úmluvy. Nicméně, jednotlivé kupní smlouvy sloužící k realizaci distributorské smlouvy spadají pod Vídeňskou úmluvu.

B. Mezinárodní prvek je ve Vídeňské úmluvě určen jako „místo podnikání“ obou stran v různých státech (které jsou smluvní státy Vídeňské úmluvy, pokud jde o pro nás aktuální aplikaci). V žádném případě nemůže Vídeňská úmluva upravovat vnitrostátní právní vztah. Existence „dvojkolejně“ úpravy, tj. zvláštní úpravy pro vnitrostátní kupní smlouvu a zvláštní úpravy pro mezinárodní kupní smlouvu, je typickým znakem unifikací druhé poloviny 20. století.

Otázka více míst podnikání je řešena výslovně (článek 10.a) s tím, že rozhodující je to místo podnikání, které má nejužší vztah ke smlouvě a jejímu plnění s přihlédnutím k okolnostem stranám známým nebo stranami zamýšleným kdykoli před uzavřením smlouvy nebo při jejím uzavření.

Termín „místo podnikání“ není ve Vídeňské úmluvě definován. Obvykle se jedná o místo, kde je skutečně zboží firmou vyráběno, resp. o sídlo firmy apod. Neexistence právní definice umožňuje volnější úvahy nesené právě ekonomickými kritérii.

Nepodstatné je tak z pohledu mezinárodnosti například, zda zboží skutečně přešlo přes hranici, kde bylo místo uzavření smlouvy apod.

⁴ Příklady vybrány z databáze UNILEX a databáze www.pace.edu.

Oberlandesgericht Köln, č. 2 U 23/91. Německý kupující a prodávající uzavřeli smlouvu o prodeji lístků pro fotbalové mistrovství v roce 1990 v Římě. Lístky měly být předány v Římě. Soud v případě tohoto sporu konstatoval, že úmluva nebyla aplikována jednak proto, že smlouva byla uzavřena před vstupem v platnost Vídeňské úmluvy (čl. 100), jednak proto, že smluvní strany neměly místo podnikání v různých smluvních státech úmluvy.

Cour de Cassation, číslo neuvedeno, Sté Fauba France FDIS GC Elektronique v. Sté Fújitsumicroelektronik GmbH. Smlouva uzavřená mezi německým prodávajícím a francouzským kupujícím prostřednictvím kanceláře prodávajícího ve Francii je kupní smlouvou s mezinárodním prvkem. Tato kancelář neměla právní subjektivitu, nebyla samostatným podnikatelským subjektem.

C. Známost o mezinárodnosti vztahů. Vídeňská úmluva na vícero místech chrání stranu, která neměla možnost se ne vlastní vinou seznámit s určitými skutečnostmi. Článek 1.2. stanoví, že k faktu různosti míst podnikání se nepřihlíží, jestliže tato skutečnost nevyplývá ze smlouvy, z jednání mezi stranami nebo z informací poskytnutých stranami kdykoli do uzavření smlouvy nebo při jejím uzavření. Pokud strana vycházela například při uzavření smlouvy z toho, že jde o vnitrostátní obchod (jednalo se o smlouvu uzavíranou s obchodním zástupcem jeho jménem s uvedením vnitrostátního místa podnikání či sídla), je chráněna důvěra strany v to, že se jedná o vnitrostátní obchod. Neaplikuje se Vídeňská úmluva. Další odpovědi je ovšem již nutné hledat na úrovni mezinárodního práva soukromého příslušného státu. To by mělo dát odpověď na otázku, kterým právem se smlouva řídí, resp. zda bude ke skutečnosti „překvapující“ existence mezinárodního prvku přihlédnuto.

Možnosti dispozic s Vídeňskou úmluvou. Otázka aplikace Vídeňské úmluvy může být ovlivněna jednak využitím výhrad, které mohou smluvní státy učinit, jednak i vůlí stran konkrétní kupní smlouvy.

Možnosti výhrad státu ovlivňující aplikaci. Mimo již zmíněnou výhradu k článku 1.1.b) je možné, aby stát či státy učinily výhradu ovlivňující aplikaci Vídeňské úmluvy i dle dalších článků. Dle článku 92.1. je možné prohlásit, že stát nebude vázán částí II, nebo částí III. ČR nepřijala takovouto výhradu, nicméně řada států přijala výhradu právě k části II, tj. k části týkající se vzniku smlouvy.

Stát rovněž může přijmout výhradu týkající se aplikace (či neaplikace) Vídeňské úmluvy na některá jeho území. Ani tuto výhradu dle článku 93 ČR neučinila.

Zajímavá – a matoucí alespoň pro vztah ČR a SR – je možnost výhrad dle článku 94. Podstatou této možnosti je v případě, kdy mají smluvní strany nebo smluvní strana a nesmluvní strana podobnou úpravu kupní smlouvy, možné prohlásit, že Vídeňská úmluva mezi nimi nebude aplikována. V čem je toto matoucí? Matoucí je ve vztahu k SR tato možnost tím, že zde sice existuje úprava, která je vysoce podobná, nicméně přesto se bude aplikovat Vídeňská úmluva. Důvodem je skutečnost, že tato situace nenastává automaticky, ale na základě prohlášení států učiněného kvalifikovaným způsobem dle článku 97.⁵ Takovéto prohlášení učiněno nebylo a není tudíž u deponitáře vedeno. Toto prohlášení nemůže být nahrazeno rozhodnutím soudu. Pouze strany samy by mohly využít možnosti vyloučení úmluvy dle článku 6.

Výhrady učiněné stranami smlouvy. Vídeňská úmluva bývá charakterizována i jako vítězství autonomie vůle stran nad právem tvořeným státem. Toto konstatování umožňuje formulace článku 6. Dle něj je možné se odchýlit jak od úmluvy jako celku, tak i od jednotlivých ustanovení (s výjimkou článku 12).

Již klasickou otázkou se staly formulace ve smlouvě dotýkající se aplikace úmluvy jako celku. Vzhledem k jednoznačnosti komentářů i rozhodovací praxe lze tudíž uvést následující.⁶

Formulace „Tato smlouva se řídí českým právem“ neznamená bez dalšího, že se smlouva řídí Obchodním, resp. Občanským zákoníkem. V případě, že jsou splněny všechny výše uvedené podmínky aplikace, řídí se Vídeňskou úmluvou jako českým právem mezinárodního původu. Ustanovení Úmluvy potom rozhodují samy o své aplikaci či naopak vyloučení.

Jak již bylo uvedeno, lze vyloučit úmluvu jako celek. K jistotě o jejím vyloučení je nutné použít formulaci výslovně úmluvu vylučující. Například „Tato smlouva se neřídí Vídeňskou úmluvou“, resp. „Strany smlouvy vyloučily pro regulaci této smlouvy Vídeňskou úmluvu“ apod. V takovýchto případech lze mít jistotu o tom, že bude aplikováno vnitrostátní právo.

V ostatních případech bude otázka vyloučení záviset na posouzení konkrétního případu. Vůli stran bylo nutné konfrontovat s článkem 8. Posouzení situace závisí nejenom na tvrzení či jednání jedné ze stran, ale obou. V takovémto případě je možné, že soud dospěje k názoru, že strany již zmíněnou doložkou o volbě např. českého práva měly na mysli určitou část tohoto práva, například právě právo vnitrostátního původu.

Strany mohou vyloučit i aplikaci některých z částí úmluvy či některých ustanovení. Tzn. není nutné

⁵ L. KOPÁČ: Důsledky zániku ČSFR na právní úpravu obchodního styku se Slovenskem, Právní rádce, 1993, hovořil již v roce 1993 o vhodnosti notifikace tohoto prohlášení právě vzhledem k podobnosti úprav obou států.

⁶ Vedle komentářů, které se pravidelně věnují rozboru tohoto problému, je možné poukázat i na články: R. HOLTHAUSEN: Vertraglicher Ausschluss des UN Übereinkommen über internationale Warenkaufverträge, RIW, 1989, str. 31–42; P. WINSHIP: Changing Contract Practises in the Light of the United Nations Sales Convention: A Guide for Practitioners, The International Lawyer, 1995, str. 525–554; M. J. BONELL: Uniform Law and Party Autonomy, What is Wrong with the Current Approach, International Uniform Law in Practice, Unidroit, Rome, 1988, str. 433–439.

výslovně ve smlouvě doložkou obsáhnout odchýlnou úpravu, ale je možné vyloučit ustanovení a zvolit pro tuto část například úpravu z národního právního řádu. Jako vzor lze uvést formulaci „Vznik smlouvy se neřídí Vídeňskou úmluvou“ nebo „Následky porušení smlouvy se nebudou řídit Vídeňskou úmluvou“.

Landgericht Landshut, č. 54 O 644/94, strany neuvedeny, výňatek z odůvodnění týkající se aplikace. Vídeňská úmluva je aplikovatelná na předložený případ. Časová aplikace vyplývá z článku 100. Úmluva vstoupila v platnost pro SRN 1. 1. 1991 a pro Švýcarsko 1. 3. 1991, tedy před uzavřením předmětné kupní smlouvy. Rovněž požadavky pro prostorové použití jsou naplněny. Strany mají místo podnikání ve Švýcarsku a SRN jako smluvních státech úmluvy (1.1.a). Nebylo uvedeno, že by cizí místo podnikání nebylo známo, takže článek 1.2. nebyl použit. Je naplněn i předmět úpravy. Jedná se o kupní smlouvu, přičemž se její předmět nedotýká článku 2. Úmluva nebyla rovněž vyloučena. Skutečnost, že žalobkyně svůj nárok opírá o předpisy BGB a žalovaný se rovněž odvolával na předpisy BGB, nic na věci nemění. Sice je dle článku 27 EGBGB (německý zákon o mezinárodním právu soukromém) možná konkludentní volba práva, nicméně tento článek nepřichází v tomto případě do úvahy. Vídeňská úmluva představuje jednotné právo, je tedy přímo německým právem. Strany mohou jen užití úmluvy výslovně vyloučit, což nebylo učiněno. Pouhé ujednání, že má být použito německé právo, není dle panujícího názoru dostatečné.

Bezirksgericht Weinfeld, číslo neuvedeno, strany neuvedeny, datum vydání 23. 11. 1998. Soud rozhodl, že Vídeňská úmluva nebude aplikována. Soud bez přímého odkazu k článku 6 interpretoval doložku o volbě práva (vedoucí k německému právu, obsaženou v obchodních podmínkách sice nepodepsaných kupujícím, ale také nebyla jím namítnuta jejich neplatnost) v tom smyslu, že zde byl společný záměr stran aplikovat na smlouvu německý občanský zákoník a nikoli úmluvu.

II.2. OTÁZKY VÝSLOVNĚ VYLOUČENÉ Z ÚPRAVY A JEJICH PRÁVNÍ REŽIM

Některé z otázek, na které by jinak Vídeňská úmluva dopadala, jsou výslovně vyloučeny z dosahu její aplikace. Konkrétně jde o:

- a) článek 4 a) zasahující problematiku platnosti zvyklosti, úmluvy či některého jejího ustanovení.
- b) článek 4 b) týkající se otázky vlastnického práva.
- c) článek 5 týkající se odpovědnosti za výrobek.

Jejich právní režim není výslovně řešen. Dle převažujících názorů, vzhledem k povaze Vídeňské úmluvy jako přímé normy tam, kde otázka není upravena a není následně dán určitý režim řešení, nastupují pravidla

mezinárodního práva soukromého. Konkrétně se jedná o normy místa, kde dochází k řešení sporu.⁷ V české realitě jsou to především kolizní normy obsažené v ZMPS (příp. v některých případech ve smlouvách o právní pomoci nebo jiných normách).

Federal Court, South Australia District Adelaide, č. 57 FCR 216, strany Roder Zelt-und Hallenkonstruktionen GmbH v. Rosedown Party Pty Ltd. and Another. Obsah „retention of title clause“ je v souladu s článkem 4 a 7.2. řízen právem rozhodným dle norem mezinárodního práva soukromého.

Oberlandesgericht Hamm, č. 11 U 191/94, strany neuvedeny. Soud aplikoval na předmětnou smlouvu Vídeňskou úmluvu. Konstatoval, že výslovný odkaz na ustanovení německého občanského zákoníku učiněný stranami v průběhu řízení, při současném použití volby práva dle německého MPS, nebyl schopen vyloučit Vídeňskou úmluvu. Soud dále rozhodl, že otázka narovnání byla vyloučena z dosahu úmluvy a řízena rozhodným tuzemským právem – německým právem.

Handelsgericht St. Gallen, HG 48/1994, strany neuvedeny. Soud rozhodl, že otázka týkající se chyby ovlivňující platnost smlouvy spadá mimo dosah úmluvy v souladu s článkem 4 a). Dle soudního názoru musela být platnost určena dle práva řídicího smlouvy, kterým bylo dle švýcarského mezinárodního práva soukromého švýcarské právo.

II.3. PRÁVNÍ REŽIM MEZER VÍDEŇSKÉ ÚMLUVY

Vedle otázek vyloučených z dosahu úpravy předpokládá Vídeňská úmluva i existenci otázek spadajících do rozsahu předmětu úpravy, ale výslovně neupravených. Jako příklad lze uvést výši úroku z prodlení, institut paušalizované náhrady škody, některé otázky týkající se reklamačního režimu vad právních.

Jejich právní režim je odlišný od režimu otázek vyloučených. Na jejich regulaci dopadá článek 7.2. Tento je ovšem nutné vidět v kontextu celého ustanovení článku 7 (k interpretaci úmluvy viz následující kapitola), který propojuje jen zdánlivě odlišné normy. Konkrétně:

1. v článku 7.1. je regulována interpretace úmluvy jako celku.
2. v článku 7.2. je obsaženo pravidlo o vypínění mezer.
3. současně v tomtéž článku je vymezen i vztah úmluvy k národnímu právu tam, kde úmluva sice dopadá, ale otázku nereguluje.

Jak uvádí Hellner, obsahuje článek 7 určité společné sdělení. Dle něj úmluva má být interpretována autonomně v tom smyslu, že interpretační pravidla ne-

⁷ Např. K. H. NEUMAYER: Offene Fragen zur Anwendung des Abkommens der Vereinten Nationen über den internationalen Warenkauf, RIW, 1994, 99–109; K. Siehr, Der internationale Anwendungsbereich des UN-Kaufrechts, RabelsZeitschrift für Ausländisches und Internationales Privatrecht, 1988, 587–616.

budou odvozována od národních principů. Současně úmluva poskytuje pravidlo o vyplnění mezer dle analogie, čemuž je dána přednost před aplikací národních pravidel.⁸

Úmluva předpokládá tam, kde interpretaci samotnou jsme nedošli ke stanovení hledaného pravidla, řešení:

a) nejprve dle obecných zásad, na kterých spočívá. Využití obecných zásad má jak své příznivce, kteří argumentují výhodami spočívajícími v tom, že je vhodnější aplikace obecných zásad než nejistota způsobená odkazy na národní právo, tak i své odpůrce poukazující na problémy týkající se jejich vymezení. Samotná úmluva neobsahuje výčet principů. Jsou odvozovány jak z textu, tak z legislativní historie. K jejich formulaci přispívá jak sama aplikační praxe, tak teorie.

Obecné zásady. Některé z obecných zásad jsou výslovně ve Vídeňské úmluvě uvedeny. Zásada dobré víry (článek 7.1. z pohledu řady autorů problém, viz dále), autonomie vůle stran (článek 6) a s ní související zásada neformálnosti právních úkonů (článek 11 s výhradou článku 12 a článku 29.1. s korekcí v článku 29.2.), zásada, dle které dojde-li ke komunikaci po uzavření smlouvy, je oznámení či jiné sdělení účinné svým odesláním (článek 27), zásada, dle které je strana porušující smlouvu v části týkající se placení povinna platit úroky z prodlení (článek 78).

Vedle těchto principů uvedených a platných obecně, je nutné počítat i s principy, na nichž jsou postaveny jednotlivá „přibuzná“ ustanovení. Zde je možné uvést zásadu přiměřenosti, resp. rozumnosti (hodnocení jednání strany z pohledu „přiměřenosti“, hodnocení doby jako „přiměřené“, posuzování „přiměřenosti“ a nepřiměřenosti ve vztahu k nákladům).⁹

b) při jejich neexistenci normami mezinárodního práva soukromého. Forum určí, které to budou. V dosahu českého soudiště půjde o české normy mezinárodního práva soukromého.

V řadě případů existují jak rozdílná akademická stanoviska, tak i rozdílná praxe týkající se toho, zda existují obecné principy, anebo neexistují, a je možné přejít přímo k aplikaci národního práva. Typickým příkladem je výše úroků, začátek doby rozhodné pro výpočet úroků, měna placení kupní ceny tam, kde byla určena dle článku 55. Toto pravidlo je bezesporu jednodušší než odvozování obecných principů. Nicméně vzhledem k mezinárodnímu původu normy, vzhledem k účelu, kterého mělo být dosaženo jejím vytvořením, nemělo by být jednoduše přecházeno k aplikaci národního práva.

Cámara Nacional de Apelaciones en lo Comercial, Argentina, 24. 4. 2000, Mayer Alejandro v. Onda Hofferle GmbH and Co. Vídeňská úmluva dopadá na případ dle článku 1.1.b). Sice v době uzavření smlouvy nebyla SRN smluvním státem Vídeňské úmluvy, ale byla jím Argentina. Vzhledem k tomu, že kolizní normy odkazovaly na argentinské právo, byla úmluva aplikována. Úmluva neobsahuje způsob určení kvality zboží. V takovémto případě se použije článek 7.2. Dle něj by měl být použit argentinský Obchodní zákoník. V souladu s ním má být v případech, kdy existuje rozpor v kvalitě, použita znalecká zkouška. Ta použita kupujícím nebyla. Senát nařídil kvalitativní zkoušku. Ta prokázala, že kvalita uhlí umožňuje jeho využití pro kuchyňské účely (dle kupujícího mělo být uhlí prodáváno v německých obchodech). V souladu s článkem 35.2. a) následně konstatoval, že zboží nemělo vady.

II.4. INTERPRETACE VÍDEŇSKÉ ÚMLUVY

Vídeňská úmluva obsahuje interpretační pravidla týkající se úmluvy v článku 7.1. V souladu s ním má být při interpretaci přihlédnuto k její mezinárodní povaze, potřebě jednotného výkladu a zachování dobré víry v mezinárodním obchodě.

Přihlédnutí k mezinárodní povaze Vídeňské úmluvy. S tímto požadavkem se setkáváme prakticky u všech unifikačních úmluv. Jde o logické vyústění skutečnosti, že přestože se tato norma stává součástí konkrétních národních právních řádů, zůstává nadále součástí mezinárodní legislativy. To je nutné při jejím výkladu vzít do úvahy. Důvodů je celá řada. Například při tvorbě úmluvy museli experti nalézt společný neutrální jazyk pro označení jednotlivých institutů. I když bylo následně použito pro instituty označení či obsah podobný institutům známým z oblasti některého národního práva, nelze jejich význam automaticky interpretovat dle tohoto domácího práva. Interpretace těchto termínů je oproti národním právním řádům autonomní. Rovněž není tak jednoznačnou otázkou, nakolik se vzhledem k povaze Vídeňské úmluvy jako úpravy unifikující normy určené pro regulaci vztahů v oblasti civilního či obchodního práva, využijí pravidla platná pro interpretaci mezinárodních smluv. Názory jednotlivých autorů se zde liší. Za nespornou lze považovat aplikaci článku 33 Úmluvy o smluvním právu (principy platné pro výklad vícejazyčných textů). V ostatních případech jsou buďto principy výkladu smluv v oblasti mezinárodního práva nepřiměřené, anebo se překrývají s principy používanými v oblasti výkladu civilního práva.¹⁰

Potřeba podporovat jednotu při výkladu. Jak již bylo uvedeno na jiném místě statí, úmluva je aplikována před národními soudy. Neexistuje žádná

⁸ J. HELLNER: Gap-filling by Analogy, Studies in International Law, Festschrift til Lars Hjerener, Stockholm 1990, str. 219-233.

⁹ N. ROZEHNALOVÁ: Právo mezinárodního obchodu, Brno, 2001.

¹⁰ D. MASKOW: Zur Auslegung der Einheitskaufrechts der UNO-Kaufrechtskonvention von 1980, Nationalberichte zum XII. International Kongress für Rechtsvergleichung, Melbourne, 1986. I. Reczei, The Field of Application and the Rules of Interpretation of ULIS and UNCITRAL Convention, Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest, 1982.

oficiální autorita sjednocující výklad. Tentopožadavek je tudíž sice nanejvýš žádoucí a nutný, nicméně pohybuje se spíše v rovině výzev.

Požadavek dobré víry. Požadavek dobré víry vzbuzuje řadu otázek. Je uváděn literaturou jednak jako obecný princip, na kterém je založena úmluva, jednak stanoví výslovně článek 7.1. dobrou víru jako interpretační princip. Zejména první pozice, tj. dobrá víra jako obecný princip sloužící jako míra chování strany, je zpochybňována. K jednotnému přístupu samozřejmě nepřispívají ani rozdíly v pozicích v rámci národních právních řádů. Judikatura obecných a rozhodčích soudů využívá dobrou víru v obou pozicích, často vzájemně průchodných.¹¹

Internationales Schiedsgericht der Bundeskammer der gewerblichen Wirtschaft, Wien, SCH-4318, strany neuvedeny. Z odůvodnění rozhodčího nálezu: žalující má nicméně právo na redukcí škod. Daná právní pozice (tj. právo, obrana) nemůže být pouze vědomě odepřena, ale může být také objektivně ztracena. Toto vyplývá z obecného principu dobré víry a s ním úzce spojeného principu estoppel (zákaz venire contra factum proprium). Na právní pozici strany musí být nahlíženo jako na ztracenou, kdykoli by jednání strany mohlo být konstruováno ve smyslu, že si nepřeje dále přezkoumat svá práva či obranu, a že druhá strana jedná v souladu s novou situací. Vídeňská úmluva výslovně uvádí v článku 7.1. požadavek přihlídnutí k dobré víře v mezinárodním obchodu. Přesný význam daný principu dobré víry v rámci dosahu úmluvy může být diskutabilní. Nicméně, přinejmenším na princip estoppelu nebo při užití jiných výrazů jako je zákaz venire contra factum proprium, které reprezentují speciální aplikaci principu dobré víry, může být nahlíženo jako na jeden z obecných principů na kterých je úmluva postavena.

ICC Court of Arbitration - Paris, 8611/HV/JK, W v. R. Rozhodce mimo jiné konstatoval, že princip dobré víry zmíněný v článku 7.1. je aplikovatelný pouze při interpretaci Vídeňské úmluvy. Nemá na něj být nahlíženo jako na pramen práv a povinností stran týkajících se plnění smlouvy. Tedy zatímco dle německého práva od masového producenta technického zařízení je obecně očekáváno, že budou jím poskytnuty náhradní díly, a to dle principu dobré víry, není tato druhotná povinnost stran odvozována tam, kde se aplikuje Vídeňská úmluva.

II.5. VZTAH ÚMLUVY A JINÝCH MEZINÁRODNÍCH SMLUV, VČETNĚ VZTAHU K NORMÁM VNITROSTÁTNÍHO PŮVODU

Vzájemný vztah k jiným úmluvám může být jednak upraven v těchto normách, jednak je možné při absenci výslovné úpravy vycházet z obecných řešení vyplývajících z mezinárodního smluvního práva. V případě stejného typu pramene, ale rozdílné metody úpravy,

je nutné vzít do úvahy vzájemný vztah jednotlivých metod, jejichž předmět úpravy je rozdílný.

Vztah k jiným mezinárodním úmluvám obsahuje Vídeňská úmluva v článku 90. Dle něj se existence úmluvy nedotýká žádné úmluvy v budoucnu uzavřené či již existující mající stejný předmět úpravy, pokud mají strany své místo podnikání ve smluvních státech. Sama úmluva tak stanoví pořadí své vlastní aplikace. A to jako aplikace nepřednostní. Praktický význam tohoto ustanovení by mohl být dvojitý:

- a) případ, kdy státy s blízkými ekonomicko-politickými vztahy vytvoří vlastní úpravu mezinárodní kupní smlouvy. Jako příklad mohl v minulosti sloužit případ Všeobecných dodacích podmínek RVHP.
- b) vztah ke kolizním unifikacím. Tato situace je vážnější, neboť článek 90 by mohl při aplikaci článku 1.1.a) být interpretován i tak, že kolizní mnohostranná úmluva mající za předmět kolizní problematiku smluv (typicky Římská úmluva o právu rozhodném pro smlouvy z roku 1980) by mohla mít přednost před Vídeňskou úmluvou. Některé komentáře dokonce toto riziko vážně zvažují a jako nejsilnější argument vidí nikoli zábrany ve Vídeňské úmluvě, ale zábrany v oněch jiných kolizních úmluvách (článek 21 Římské úmluvy).¹² Zde plně souhlasíme s názorem např. Kučery, který v případě tohoto typu střetu uvádí přednost sjednocených hmotných norem před sjednocenými kolizními normami.¹³

U těchto typů úprav není předmět úpravy totožný – v prvním případě jsou přímo upravena práva a povinnosti stran, ve druhém případě je přímo upraveno nalezení rozhodného práva řídicího určitou právní otázkou. Ani judikatura, ani historie přijetí úmluvy neuvádějí u tohoto článku žádné problémy.

Pokud jde o vztah k národnímu právu, byl již na několika místech zmíněn. Zde jen uvedeme určitou rekapitulaci:

1. Základní vztah je dán normami upravujícími aplikaci práva před soudy či rozhodčími soudy a tím stanoví řešení konfliktů pramenů práva pocházejících z různých právních systémů. V současnosti je tato otázka upravena v novelizovaném článku 10 Ústavy. Mezinárodní úmluva je při splnění zadaných podmínek součástí českého právního řádu. Stanoví-li něco jiného než zákon, potom se tato mezinárodní smlouva použije přednostně. Tímto konstatováním, kterým zřejmě skončil případ uváděný v úvodu, ne-

¹¹ M. P. VAN ALSTINE: Dynamic Treaty Interpretation, University of Pennsylvania Law Review, 1998, str. 687–793; P. Koneru, The International Interpretation of the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods: An Approach Based on General Principles, Journal of Global Trade 1997, 105–152.

¹² P. SCHLECHTRIEM: Kommentar zum Einheitlichen UN-Kaufrecht, München, 1990, str. 740–742.

¹³ Z. KUČERA: Mezinárodní právo soukromé, Brno, 1994, str. 51.

- lze u našeho typu unifikace skončit, neboť sledovaná norma má další vlastní podmínky aplikace.
2. Předmět unifikované úpravy stanoví, pro které normy vnitrostátního práva platí ona aplikační přednost normy obsažené v mezinárodní smlouvě. Spadá-li otázka do rozsahu úpravy unifikovaného práva, pak se přednost uplatní. Pokud ne, zůstává samozřejmě aplikována norma vnitrostátní.
 3. Tzv. vnitřní meze úpravy jsou vyplněny buďto regulací předvídanou unifikovanou úpravou (obecné zásady právní, unifikovaná kolizní norma), nebo jsou ponechány bez úpravy (uplatní se národní kolizní norma nebo unifikovaná kolizní norma obsažená v jiném prameni).
 4. Článek 94 řeší otázku podobných úprav v některých smluvních státech. Řešení je možné jen na úrovni prohlášení dle tohoto článku. V takovémto případě je aplikována ona podobná či totožná úprava.
 5. Článek 93 řeší otázku teritoriálního dopadu úmluvy v případech, kdy má stát různé územní jednotky mající dle ústavy různé právní řády. Stát může učinit prohlášení dle tohoto článku, které například omezí jeho dopad. Pokud tak neučiní, dle odstavce čtvrtého dopadá úmluva na všechny územní jednotky.
 6. Časová platnost je vyjádřena v článku 100 zvláště pro fázi uzavírání a pro již uzavřené smlouvy.
 7. Dle článku 92 jsou možné výhrady státu pro část II nebo III.
 8. Strany samy mohou dle článku 6 (s omezeními danými pro otázky formy smlouvy) vyloučit úmluvu.

III. APLIKAČNÍ TEST

Otázka aplikace Vídeňské úmluvy není jednoduchá. Není možné použít zjednodušujícího konstatování typu „ano, existuje mezinárodní smlouva, ta má přednost před zákonem, budu ji aplikovat“. Soudce či rozhodce by si měl vždy provést aplikační test, který by mu v konkrétním případě zodpověděl zda bude či nebude tato norma aplikována.

Navrhujeme následující postup, který se rozpadá v základní rovině do dvou částí. Prvím je zodpovězení toho, zda posuzovaný vztah spadá do rozsahu úmluvy. Druhý se týká případů konfliktů s mezinárodními úmluvami a možných výhrad učiněných v rovině mezinárodního práva veřejného.

Test č. 1

A. Kvalifikace vztahu jako kupní smlouvy regulované Vídeňskou úmluvou a to s využitím znaků uvedených v:

- a) článcích 30 a 53
- b) článku 2
- c) článku 3

ANO – pokračuji v testu, NE – aplikuji jinou úpravu (mezinárodní smlouvu jinou, národní kolizní normy)

B. Posuzovaná smlouva je mezinárodní, tj. obsahuje mezinárodní prvek daný tím, že:

a) strany mají místo podnikání ve smluvních státech

ANO – pokračuji v testu, NE – aplikuji jinou úpravu (mezinárodní smlouvu jinou, národní kolizní normy či nejspíše přímo vnitrostátní hmotné právo).

b) normy mezinárodního práva soukromého odkazují na smluvní stát (neplatí pro české soudy)

C. Neexistuje odchylné ustanovení stran (dle článku 6) disponující se smlouvou jako celkem:

ANO – pokračuji testem č. 2, NE – řeším dále otázku rozhodného práva a dle něj postupuji

Test č. 2

A. Existence jiné úmluvy se stejným předmětem, stejnými stranami, s použitím stejné metody:

NE – pokračuji v aplikaci,

ANO – nutno zvážit aplikaci na základě článku 90 a na základě ustanovení oné jiné úmluvy

B. Existence jiné úmluvy stejného rozsahu, mezi stejnými stranami, s použitím jiné metody – kolizní

NE – pokračuji v aplikaci

ANO – lze předpokládat přednost v aplikaci metody přímé, neboť se nejedná o zcela totožný předmět. Nicméně se mohou objevit pochybnosti. Řešení může být dáno i v oné druhé úmluvě.

C. Existence stejné hmotněprávní úpravy národního původu:

NE – pokračuji v aplikaci

ANO – závisí na existenci výhrady státu dle článku 94. Pokud NENÍ, pokračuji v aplikaci.

D. Existence teritoriálních výhrad a výjimek dle článku 93:

NE – pokračuji v aplikaci

ANO – konfrontuji rozsah učiněný státem

E. Existence výhrad dle článku 92:

NE – pokračuji v aplikaci

ANO – pro zasaženou část neaplikuji úmluvu ale národní právo

F. Plnění požadavků na dobu přístupu dle článku 100:

NE – pokračuji v aplikaci

ANO, úmluva spadá pod ustanovení – končím s aplikací

Všechna NE, či po prozkoumání ANO konstatována aplikace, potom aplikuji Vídeňskou úmluvu. V některé části potvrzené plně ANO – končím s aplikací a pokračuji dle znění výjimky či dle zásad mezinárodního práva soukromého v aplikaci jiné normy.